

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕКІЛЬКОХ КП.

1. Загальна характеристика множинності злочинів. Відмінність триваючих, продовжуваних і складених злочинів від множинності злочинів.
2. Кваліфікація повторності злочинів.
3. Кваліфікація сукупності злочинів.
4. Кваліфікація рецидиву злочинів.

1. Загальна характеристика множинності злочинів. Відмінність триваючих, продовжуваних і складених злочинів від множинності злочинів.

Виокремлення у Загальній частині КК України розділу VII під назвою „Повторність, сукупність та рецидив злочинів” означає, що інститут множинності злочинів, у межах якого наука кримінального права вивчає поведінку людини, винної у вчиненні кількох злочинів, отримав своє законодавче закріплення. Позитивно оцінюючи сам факт нормативного розвитку й деталізації кримінально-правового інституту множинності злочинів, водночас слід зауважити, що окремі формулювання ст. ст. 32 - 34 чинного КК породжують запитання, відповіді на які однозначно складно навіть для «вузьких» фахівців-теоретиків, не кажучи вже про працівників правозастосовних органів. Це й не дивно, адже проблематика множинності злочинів є однією із найскладніших як у доктрині кримінального права, так і у правозастосовній діяльності.

Проведене Верховним Судом України узагальнення судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів наочно показало, що слідчі, прокурори і судді нерідко зазнають серйозних труднощів, коли здійснюють кримінально-правову оцінку випадків вчинення особою кількох

злочинів, у тому числі в частині співвідношення форм множинності між собою, відмежування сукупності злочинів від ускладнених одиничних злочинів і конкуренції кримінально-правових норм.

Для множинності злочинів завжди характерно вчинення особою двох або більше злочинів, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність. Необхідно зазначити, що множинність злочинів відсутня, коли особа скоює злочин після звільнення її від кримінальної відповідальності (наприклад у зв'язку з дійовим каяттям, примиренням винного з потерпілим і за іншими підставами).

Проблема кваліфікації в разі множинності злочинів ускладнюється тим, що вказаний правовий інститут охоплює доволі різноманітні ситуації. Перш за все треба звернути увагу на одиничний злочин як складовий елемент множинності злочинів. Одиничний злочин - це таке діяння, яке містить склад одного злочину та кваліфікується за однією статтею або її частиною.

За складністю внутрішньої структури одиничні злочини поділяються на одиничні прості й одиничні ускладнені злочини.

Одиничний простий злочин характеризується наявністю або одного діяння (у злочинах із формальним складом), або одного діяння й одного наслідку (у злочинах із матеріальним складом).

Одиничні складні (ускладнені) злочини відрізняються складнішими об'єктивними та суб'єктивними характеристиками й залежно від них поділяються на продовжувані, триваючі, складені.

У літературі **триваючим** називають злочин, який вчиняється шляхом дії чи бездіяльності і безперервно виконується протягом більш або менш тривалого часу. При цьому особа знаходиться у злочинному стані, якій закінчується або за волею винного, або через незалежні від нього обставини, включаючи події, які перетворюють поведінку винного у незлочинну. Триваючий злочин вчинюється одним діянням і потребує кваліфікації за однією кримінально-правовою нормою. Тривалість даного виду злочину на кваліфікацію не впливає, однак може враховуватися судом при призначенні

покарання.

На відміну від триваючого злочину **продовжуваний** злочин складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним умислом. Початком продовжуваного злочину необхідно вважати вчинення першого тотожного діяння, а закінченням - момент вчинення останнього із задуманих злочинних діянь і досягнення єдиної злочинної мети.

Отже, *сутність продовжуваного злочину* полягає у визнанні юридичного значення за злочин у цілому, а не за його окремими епізодами. Звідси випливають правила кваліфікації продовжуваних злочинів:

- кожний окремий епізод, із яких складається продовжуваний злочин, не підлягає самостійній кваліфікації, оскільки оцінюється весь такий злочин у цілому;
- наявність продовжуваного злочину виключає кваліфікацію вчиненого як повторності, навіть за умов, що окремі епізоди становлять собою злочини;
- якщо відповідальність диференційована з урахуванням заподіяних наслідків (сума викраденого, розмір хабара тощо), то вчинене кваліфікується за статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, яка передбачає заподіяння відповідної шкоди продовжуваним злочином;
- якщо продовжуваний злочин не доведено до кінця з причин, які не залежать від волі винного, то вчинене кваліфікується як замах на злочин, ознакою якого є наслідки, що її намагається досягнути винний внаслідок вчинення усіх запланованих ним дій;
- дії співучасників, умислом яких охоплювалося, що вони беруть участь у продовжуваному злочині (спрямованому на заподіяння певних наслідків), кваліфікуються за статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, яка передбачає відповідний злочин. Дії співучасників, умислом яких охоплювалося їх участь лише в окремих епізодах продовжуваного злочину, кваліфікуються за

статтями (частинами статті) Особливої частини КК України, які передбачають злочини, що утворюють відповідний продовжуваний злочин.

Складений злочин - це злочин, який складається з двох чи більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх окремо, є самостійним злочином, але які в силу їх органічної єдності утворюють один єдиний злочин, та підлягають кваліфікації за однією статтею (частиною статті) КК. Це, фактично, прямо передбачена законом як одиничний злочин реальна чи ідеальна сукупність. Законодавець бере до уваги органічну єдність діянь, які входять до складених злочинів і утворюють склад одиничного злочину, тобто передбачає в законі сукупність злочинів як одиничний злочин.

В окремих випадках виникають спірні моменти при кваліфікації складених злочинів, які пов'язані з недосконалою конструкцією деяких кримінально-правових норм. Ідеться про випадки, коли законодавець не чітко „окреслює" межі складеного злочинного діяння. Наприклад, при конструюванні грабежу (ст. 186 КК України) законодавець зазначає, що цей злочин складається з насильства чи погрози насильства над людиною і заволодіння майном. При цьому в законі чітко зазначено яке за ступенем тяжкості насильство має бути застосовано при вчиненні грабежу. Зовсім інша ситуація простежується в диспозиціях ст.ст. 127, 152, 153, 157, 160, 161, 162, 174, 180 КК України, у яких способом вчинення цих складених злочинів є насильство над потерпими. Проте, яке за ступенем тяжкості насильство застосовує винна особа - в законі не зазначено.

Досліджуючи загальні закономірності впливу способу вчинення злочину на суворість покарання, М.І. Панов зазначав, що в тих випадках, коли спосіб у структурі складеного злочину визначено як діяння, яке підпадає під ознаки самостійного злочину, передбаченого статтею Особливої частини КК України, суспільна небезпечність складеного злочину визначається „сукупною небезпечністю" злочинів, які охоплюються його змістом. Звідси випливає, що максимальна межа покарання за складений

злочин не може бути меншою, ніж максимальна межа кожного з покарань, передбачених законом за діяння, яке утворює простий (основний) склад, і діяння, яке є способом учинення злочину. На підставі зазначеного правила ступінь тяжкості насильства, яке входить до обсягу складеного злочину та не потребує додаткової кваліфікації за статтями розділу II „Злочини проти життя і здоров'я" Особливої частини КК України, має визначатися на підставі співставлення санкцій, які передбачені за вчинення складеного злочину, а також злочинів проти життя і здоров'я (тобто діянь, які є способом учинення складеного злочину).

Утім, законодавець при конструюванні складених злочинів не завжди дотримується правила, згідно з яким максимальна межа покарання за складений злочин не може бути меншою, ніж максимальна межа кожного з покарань, передбачених законом за діяння, які утворюють складений злочин. Здійснивши аналіз складених злочинів, які є спеціальними видами і ієрєвищення влади, Г.М. Анісімов дійшов висновку про те, що в ч. 2 ст. 160, ч. 2, 3 ст. 161, ч. 2 ст. 162, ч. 2 ст. 189, ч. 3 ст. 206, ст. 371, ч. 1 ст. 372, ст. 373, ст. 374, ст. 375 КК України не одержали відповідної соціально зумовленої юридичної оцінки, вираженої у співвідносній суворості покарання, закріпленого в санкції. Як зазначає науковець, цей та подібні випадки призводять до того, що правозастосовна практика найчастіше вдається до створення „штучної" сукупності злочинів, зумовленої недосконалістю санкцій, у яких не взято до уваги небезпечність і караність діяння, яке виконує функції способу вчинення злочину.

Як було зазначено вище, проблематика множинності злочинів є однією із найскладніших як у доктрині кримінального права, так і в правозастосовній діяльності, у науковій літературі висловлені часто діаметрально протилежні позиції щодо поділу множинності злочинів на види. Єдиної позиції щодо цього вченими не вироблено досі. У нашій роботі буде використано поділ множинності, запропонований та обґрунтований А.М. Яковлевим, П.С. Дагелем, М.І. Бажановим та рядом інших авторів, згідно з

яким множинність поділяється на три види: повторність, сукупність та рецидив злочинів. Тим більше, що із назви та змісту розділу VII Загальної частини КК України „Повторність, сукупність та рецидив злочинів” однозначно випливає, що законодавцем прийнято запропонований підхід поділу множинності на вказані види.

В.О. Навроцьким запропоновано алгоритм кваліфікації множинності злочинів. Він включає послідовне вчинення таких дій:

- 1) кваліфікація кожного з одиничних злочинів, які входять у множинність, чи встановлення того, яка кваліфікація була дана цьому злочину раніше та чи зберігає вона юридичну силу;*
- 2) визначення того, має місце вчинення ускладненого одиничного злочину чи множинності злочинів;*
- 3) встановлення виду множинності злочинів;*
- 4) остаточна кваліфікація вчиненого з врахуванням виду множинності - за однією чи кількома статтями КК України.*

2. Кваліфікація повторності злочинів.

У процесі кримінально-правової кваліфікації виникають значні труднощі, коли суб'єкт злочину скоює не один, а два чи більше таких злочинів. Вчинення декількох злочинів є суспільно небезпечнішим, свідчить про антисоціальні погляди особи.

Згідно з ч. 1 ст. 32 КК України під повторністю злочинів розуміється вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України. Розвиваючи це положення, законодавець у ч. 3 ст. 32 КК України зазначив, що вчинення двох або більше злочинів, передбачених різними статтями КК України, визнається повторним лише у випадках, передбачених у Особливій частині КК України. Таким чином, на законодавчому рівні було закріплено, що дії особи слід кваліфікувати як вчинені повторно, і у випадку вчинення тотожних злочинів,

і у випадку вчинення однорідних злочинів.

Злочин не може бути визнаний повторним, якщо винний перший раз вчинив такі дії, які, хоча формально і підпадають під ознаки будь-якої статті Особливої частини КК, але в силу малозначності відносяться до категорії адміністративних, дисциплінарних правопорушень або інших антисуспільних проступків.

На думку деяких науковців, у КК України також закріплено так звану загальну повторність, про яку йдеться в п. 1 ч. 1 ст. 67 Кодексу². Не погоджуючись із таким підходом, зауважимо таке. Оскільки у п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України жодних застережень не зроблено, то при встановленні змісту передбаченої цієї нормою обтяжуючої покарання обставини треба керуватись ст. 32 і ст. 34 КК України. Через це неоднчасне вчинення особою кількох злочинів, які, відповідно до ст. 32 КК України, не утворюють повторності, а, відповідно до ст. 34 КК України, - рецидиву, не може вважатись обставиною, яка обтяжує покарання. Такий підхід враховує відмінність формулювань п. 1 ч. 1 ст. 67 КК 2001 р. і п. 1 ст. 41 КК 1960 р., у якому йшлося про вчинення злочину особою, яка раніше вчинила будь-який злочин, що давало змогу говорити про повторність різнорідних злочинів (загальну повторність) як обтяжуючу покарання обставину.

Отже, у кримінальному законодавстві України закріплено повторність тотожних і однорідних злочинів, вчинення яких впливає на кваліфікацію дій винних осіб.

Одним зі складних питань, яке розв'язується в ході кваліфікації вчиненого за ознакою повторності, є питання, чи слід окремо оцінювати ті злочини, які утворюють повторність. Із цього приводу в теорії та на практиці існують різні позиції. Перша полягає в тому, що кваліфікація злочину як повторного охоплює собою вчинення й попередніх злочинів, тому самостійно їх кваліфікувати немає потреби. Друга точка зору полягає в тому, що кожний злочин, який є елементом повторності, кваліфікується окремо, причому другий і решта - із урахуванням наявності повторності.

Третя точка зору зводиться до того, що злочини, які становлять собою елементи повторності, підлягають окремій кваліфікації, якщо:

- 1) вони неоднорідні;
- 2) мають місце різні стадії вчинення злочинів;
- 3) один із злочинів вчинено у співучасті, а інший – «одноосібно».

Як відзначає В.О. Навроцький, Верховний Суд України у своїх постановках займає протилежні позиції щодо кваліфікації повторності. Стосовно посягань проти власності він рекомендує кваліфікувати вчинене лише за частиною статті, яка передбачає повторний злочин. І лише за наявності різновидних посягань, різних стадій та вчиненні окремих діянь у співучасті, вчинене пропонується кваліфікувати окремо. Коли ж йдеться про злочини проти особи, то вищий судовий орган держави виходить із необхідності кожне посягання кваліфікувати окремо¹.

Розглядаючи питання про кваліфікацію злочинів, передбачених однією і тією ж частиною статті (статтею) Особливої частини КК України, деякі фахівці роблять висновок про те, що такі злочини повинні кваліфікуватись як сукупність злочинів, тобто кожен злочин відображається у формулі кваліфікації окремим буквеним і цифровим позначенням, а у вирокі за кожен із цих злочинів суд призначає окреме покарання, оскільки точності й повноті, як принципам кримінально-правової кваліфікації, відповідає окрема (самостійна) кваліфікація кожного злочину, який є елементом повторності. Зазначена позиція є прийнятною, але тільки щодо вдосконалення законодавства. Із урахуванням чинних редакцій ст. 32 і ст. 33 КК України тотожні злочини не можуть утворювати сукупність як множинність злочинів, лише за якої кожен зі злочинів підлягає кваліфікації за відповідною нормою Особливої частини КК (ч. 2 ст. 33 КК). Подібної норми ст. 32 КК України не містить, через що кожен із тотожних злочинів (злочинів із однаковими складами), які утворюють повторність як форму множинності злочинів, не повинен кваліфікуватись окремо (самостійно) на етапі остаточної кримінально-правової оцінки вчиненого.

Підхід, відповідно до якого скільки фактично вчинено тотожних злочинів, стільки у формулі остаточної кваліфікації і має бути зазначено статей (частин статей) Особливої частини КК України, може вважатись правомірним лише після внесених ініційованих Т.І. Созанським змін до ст. 33 КК України, згідно з якими сукупність утворюватимуть, у тому числі, злочини, передбачені однією і тією самою статтею (частиною статті) Особливої частини КК (тобто зміст сукупності розшириться за рахунок не пов'язаної із засудженням повторності тотожних злочинів)¹.

Цікаво, що подібний підхід втілено у КК РФ внаслідок законодавчих змін від 8 грудня 2003 року і 21 червня 2004 року. Відповідно до ст. 17 КК РФ сукупність злочинів можуть утворювати й тотожні злочини, за жоден із яких особу не було засуджено; у випадку вчинення особою кількох злочинів кожен із них має отримати самостійну кримінально-правову оцінку, за кожен зі злочинів призначається покарання, а далі призначається покарання за сукупністю злочинів.

Злочин кваліфікується як повторний незалежно від того, вчинений другий злочин до засудження винного чи новий злочин мав місце після засудження винного в період відбування або після відбуття покарання, окрім випадків, коли в статті прямо передбачена підвищена кримінальна відповідальність за вчинення повторного злочину особою, яка раніше була засуджена за цей злочин.

Кваліфікація повторності злочинів передбачає кримінально-правову оцінку як попереднього, так і наступного злочинів. При цьому не має значення, чи були два чи більше злочинів, які її утворюють, закінченими або стосовно до одного з них констатовано лише готування до злочину або замах на нього. Для кваліфікації дій як повторних не мають значення форми співучасті (вчинення першого злочину без розподілу ролей, а другого - з розподілом ролей тощо) та ролі, які виконують співучасники у злочинах, які утворюють повторність (у першому злочині особа може бути виконавцем, у другому - підбурювачем тощо). Так, І, раніше засуджений Октябрським

районним судом м. Полтави за ч. 1 ст. 229-6, ст. 42 із застосуванням ст. 75 КК України до 3 років 6 місяців позбавлення волі з іспи-

Із огляду на системний характер права, при кваліфікації дій винних осіб важливо виокремлювати таку самостійну ознаку множинності злочинів, як відсутність кримінально-процесуальних перешкод для притягнення особи до кримінальної відповідальності (для кримінального переслідування особи). Мається на увазі, зокрема, відсутність скарги потерпілого у кримінальних справах так званого приватного і приватно-публічного обвинувачення (ст. 27 КПК України), відсутність заяви (згоди) власника (співвласника) юридичної особи приватного права, виключно інтересам якої заподіяно шкоду внаслідок вчинення злочину, передбаченого ст. 235і, ст. 2352 або ст. 2353 КК України (ст. 27і КПК України). На підтвердження того, що подібні кримінально-процесуальні перешкоди здатні впливати на зміст кримінально-правового інституту множинності злочинів, наведемо одне з роз'яснень Пленуму Верховного Суду України. Згідно з п. 8 постанови Пленуму від 30 травня 2008 року № 5 „Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи" якщо особа, потерпіла від першого злочину, не порушувала питання про притягнення винної особи до кримінальної відповідальності і кримінальну справу на підставі ч. 3 ст. 27 КПК України не порушено прокурором, то наступне вчинення цією ж особою згвалтування іншої особи не може розцінюватись як повторний злочин.

При кваліфікації повторності злочинів потрібно, як уявляється, керуватися такими правилами:

- 1) визначити, чи має місце повторення діянь, спрямованих на вчинення одного злочину, чи вчинення двох або більше злочинів;
- 2) дати кримінально-правову оцінку кожному злочину окремо, визначити, чи зберігаються його правові наслідки (не сплила давність кримінальної відповідальності або судимість не погашена чи не знята, немає процесуальних перепон для притягнення до кримінальної

- відповідальності);
- 3) визначити вид повторності;
  - 4) встановити, чи надає ЦК повторності кваліфікуючого значення;
  - 5) остаточно кваліфікувати вчинене з врахуванням повторності другого злочину (наступних злочинів).

3. Кваліфікація сукупності злочинів.

У ч. 1 ст. 33 КК України сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден із яких її не було засуджено.

Видові ознаки сукупності злочинів достатньо повно і точно відображені у її законодавчому понятті. Конкретизуючи ці ознаки, можна сказати, що сукупність злочинів має місце тоді, коли:

- 1) вчинене повністю не охоплюється будь-якою однією статтею Особливої частини КК;
- 2) кожний зі злочинів, які утворюють сукупність, підлягає кваліфікації за окремою статтею чи частиною статті Особливої частини КК;
- 3) ці злочини передбачені різними статтями чи частинами статті Особливої частини КК;
- 4) за жодний зі злочинів, які утворюють сукупність, особу не було засуджено.

Вирішуючи важливе з погляду застосування ст. 33 КК України питання про те, коли особу слід вважати засудженою, деякі науковці висловлюють у літературі позицію, згідно з якою у даному разі треба орієнтуватись на момент не постановлення вироку, а набрання вироком законної сили².

Варто звернути увагу на те, що поняття засудження у чинному кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві не розкривається, однак у КПК України зустрічається термін „засуджений”, під

яким розуміють особу, щодо якої було винесено обвинувальний вирок суду (ст. ст. 335, 344, 345, 355 та ін.). Далі. Хоч інститут множинності злочинів у КК України 2001 р. є складовою вчення про злочин, при з'ясуванні його змісту ми не можемо ігнорувати норми, які утворюють інший інститут Загальної частини кримінального права, -призначення покарання. У ч. 4 ст. 70 КК України прямо говориться про те, що злочин як елемент так званої „розірваної“ сукупності злочинів має бути вчинений до постановлення попереднього вироку, а зі ст. 71 КК України впливає, що правила призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК України) не застосовуються у випадках вчинення нового злочину після постановлення вироку (а не після набрання вироком законної сили). Натомість за сукупністю вироків (ст. 71 КК України) призначається покарання у випадках вчинення засудженням нового злочину після проголошення вироку за попередній злочин, у тому числі тоді, коли вирок ще не набрав законної сили (абз. 1 п. 25 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 „Про практику призначення судами кримінального покарання“). Як бачимо, Пленум не пов'язує засудження особи з набранням законної сили вироку, постановленим щодо цієї особи.

Таким чином, не лише матеріальні (пов'язані із суспільною небезпекою особи), а й формальні обставини не дозволяють погодитись у питанні про те, коли саме особу слід вважати засудженою і, відповідно, коли можуть бути вчинені злочини, які утворюють сукупність як форму множинності злочинів. Ми підтримуємо висунуту в науковій літературі позицію, згідно з якою особа є засудженою з моменту винесення вироку суду.

У теорії кримінального права традиційно виділяють два види сукупності злочинів: ідеальну та реальну. Реальна сукупність має місце, коли особа вчиняє два чи більше злочини двома чи більше діяннями. За правилами реальної сукупності кваліфікуються не тільки закінчені неоднорідні діяння, але й ті випадки вчинення неоднорідних або однорідних злочинів, коли один із них є готуванням або замахом, а інший - закінченим злочином або всі

вчинені злочинні дії були незакінченими злочинами чи співучастю у злочинах. Наприклад, якщо винна особа вбиває потерпілого, а потім підпалює автомобіль, у якому знаходиться труп потерпілого, із метою приховати сліди злочину, то такі дії потрібно кваліфікувати за ч. 1 ст. 115 та ч. 2 ст. 194 КК України.

Ідеальна сукупність передбачає, що два чи більше злочини виконуються одним діянням. При кваліфікації ідеальної сукупності злочинів слід мати на увазі, що в подібних випадках суспільно небезпечне діяння може мати разовий характер, а може розвиватися впродовж тривалого часу. Однак у будь-якому разі за ідеальної сукупності діяння особи має характер єдиної злочинної дії

Від сукупності злочинів слід відрізнити конкуренцію кримінально-правових норм, за якої дії винної особи одночасно підпадають під ознаки декількох складів злочинів (двох чи більше) але кваліфікуються лише за однією кримінально-правовою нормою.

Від сукупності злочинів слід відрізнити вчинення злочину з **альтернативними діяннями**. Переважна більшість сучасних дослідників вважає, що, наприклад, у ст. 199, ст. 263, ст. 300, ст. 307 КК України закріплені ознаки відповідного (одного) складу злочину з кількома альтернативними діяннями - різновиду складного (одиночного) злочину, відмінного і від продовжуваного злочину, і від повторності злочинів.

При вчиненні злочину з альтернативними діяннями дії винної особи утворюють не сукупність злочинів, а один єдиний злочин, об'єктивна сторона якого може складатися як з одного, так і з декількох діянь, передбачених диспозицією статті КК України, вчинених послідовно й охоплених єдиним умислом винної особи. Такі альтернативні діяння можуть утворювати реальну сукупність лише за наявності двох підстав: по-перше, вони вчинені з більш-менш значною перервою у часі; по-друге, не охоплюються єдиним умислом винної особи.

Наприклад, особа незаконно придбала нарізну мисливську зброю, а

через деякий час, втративши інтерес до полювання, продала її іншій особі. Видається, що її дії потрібно кваліфікувати за ч. 1 ст. 263 та ч. 1 ст. 263 КК України.

4. Кваліфікація рецидиву злочинів.

Дефініція рецидиву, яка міститься у ст. 34 КК України, обмежує його лише випадками вчинення нового умисного злочину особою, засудженою за умисний злочин. Із цього визначення випливає, що рецидив є видом повторності, яка пов'язана з засудженням винного за попередній злочин. За таких обставин необережні злочини не можуть утворювати рецидив.

При розв'язанні питання про кваліфікацію злочинів рецидив спричиняє ті самі правові наслідки, що й інші різновиди повторності. Так, згідно з п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 „Про практику призначення судами кримінального покарання“, для вирішення питання про наявність рецидиву злочину не має значення, чи був закінчений умисний злочин, за який особа засуджується за останнім вироком або засуджувалася раніше, а також була вона виконавцем чи співучасником цих злочинів. Про тісний зв'язок рецидиву та повторності свідчить той факт, що законодавець у Особливій частині КК України не використовує поняття „рецидив“, а для підсилення кримінальної відповідальності за рецидив злочинів у ряді статей використовує такі кваліфікуючі ознаки, як „повторне вчинення злочину“ та „вчинення злочину, особою раніше судимою за злочин“ або близькі до них.

Наукою кримінального права розроблені різноманітні класифікації рецидиву злочинів. Однак, як слушно зазначає В.О. Навроцький, для кримінально-правової кваліфікації значення має рецидив:

1) спеціальний - для якого характерно, що особа була засуджена за певний злочин і знову вчинила злочин, ознакою складу якого є вчинення його особою, раніше судимою за такий злочин;

2) пенітенціарний - має місце за умови, що новий злочин вчинений під час відбування покарання за раніше вчинений злочин, причому це передбачене законом як ознака складу злочину.

Також слід звернути увагу на так званий загальний рецидив, який, за загальним правилом, на кваліфікацію не впливає, за виключенням ст. 395 „Порушення правил адміністративного нагляду“ КК України, яка передбачає відповідальність для осіб, котрі мають судимість.

Кваліфікація рецидиву простіша, ніж інших видів множинності, адже при цьому потрібно дати кримінально-правову оцінку лише другому (рецидивному) злочину. Перший злочин, за який особа має судимість, вже отримав свою оцінку у вирокі суду.

Аналіз статей Особливої частини КК України дає можливість зробити висновок про те, що спеціальний рецидив може виступати кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою злочину (ч. 2 ст. 133, ч. 2 ст. 164, ч. 2 ст. 165, ч. 2 ст. 188, ч. 2 ст. 197і, ч. 2 ст. 201, ч. 2 ст. 203, ч. 2 ст. 204, ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212і, ч. 2 ст. 213, ч. 2 ст. 225, ч. 2 ст. 226, ч. 2 ст. 228, ч. 2 ст. 234, ч. 2 ст. 248, ч. 2 ст. 249, ч. 3 ст. 296, ч. 2 ст. 302, ч. 2 ст. 310, ч. 2 ст. 382 КК України), і таким чином визначати кримінально-правову кваліфікацію.

Кваліфікація злочину, ознакою складу якого є спеціальний рецидив, включає в себе встановлення ознак складу відповідного простого складу злочину. Тому, під час кваліфікації рецидиву злочинів потрібно:

- встановити, що особа вчинила новий злочин у період після вступу в силу вироку за раніше вчинений злочин і до погашення або зняття судимості за нього;
- кваліфікувати новий (рецидивний) злочин - установити наявність ознак складу простого злочину, врахувати положення КК України про стадії вчинення злочину, форму співучасті та вид співучасті;
- визначити, що раніше вчинений злочин, за який особа була засуджена, є таким, на який вказує диспозиція статті про

рецидивний злочин;

- остаточно кваліфікувати вчинене з врахуванням наявності спеціального рецидиву.

На відміну від спеціального рецидиву відповідальність за пенітенціарний рецидив передбачена лише у ст. ст. 390 - 393 КК України. Виходячи зі змісту цих кримінально-правових норм, вона настає, коли особа, засуджена до обмеження або позбавлення волі, у період відбування цього покарання вчиняє новий умисний злочин.

Кваліфікація пенітенціарного рецидиву включає:

1) встановлення того, що злочин вчинений особою в період відбування покарання за раніше вчинений злочин;

2) підтвердження законності призначення особі покарання, під час відбування якого вона вчинила новий злочин;

3) кваліфікація нового (рецидивного) злочину - встановлення наявності ознак складу простого злочину, кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, урахування положень КК України про стадії вчинення злочину, форму співучасті та вид співучасника.